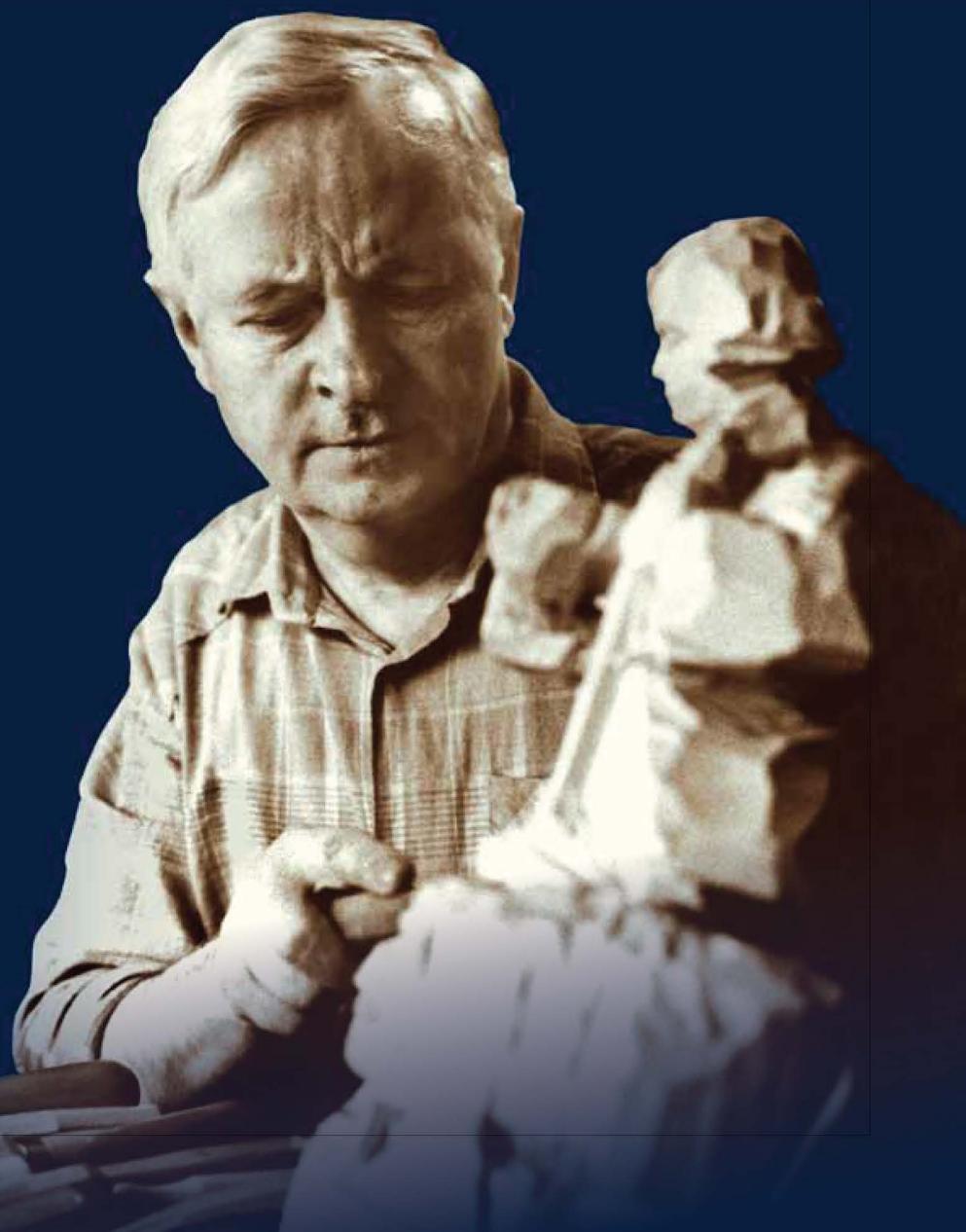

Андрій СУХОРСЬКИЙ

СКУЛЬПТУРА В ДЕРЕВІ

Андрій Сухорський

СКУЛЬПТУРА В ДЕРЕВІ

**Андрій
СУХОРСЬКИЙ**

СКУЛЬПТУРА
В ДЕРЕВІ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА

Андрій Сухорський

СКУЛЬПТУРА В ДЕРЕВІ

ЛЬВІВ
2016

ББК 85.135.5

УДК 730:7.071(477):7.027

С 91

**АНДРІЙ СУХОРСЬКИЙ. СКУЛЬПТУРА
В ДЕРЕВІ.** ЛЬВІВ: НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ,ІНСТИТУТ
НАРОДОЗНАВСТВА, 2016. – 96 с.

В альбомі проілюстровані найдхарacterніші скульптури з дерева, створені А. П. Сухорським, починаючи з 1947 р., на історичну тематику, побутову, літмалістичну, представлена шевченкіана, франкіана, роботи на теми творів Лесі Українки тощо. Перша вступна стаття – це біографічна оповідь про народного митця. Друга – харектеристика його творчості – була написана у 1984 р. нині покійним уже, на той час кандидатом мистецтвознавства О. О. Чарновським, коли вперше, за спонуккою професора Я. П. Запаска, виник задум видати книгу про творчість А. П. Сухорського.

Видання засвідчує непересічний талант народного майстра, вихідця з лемківського краю, який своєю творчістю прославив Україну в цілому світі.

Для мистецтвознавців, художників, народних майстрів, що ще, хто цікавиться українським мистецтвом.

Книга побачила світ завдяки фінансовому сприянню Львівської обласної ради та ЛОДА.

До видання коштами долічилися також Львівська обласна організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Голова п. Степан Майкович; Тернопільська обласна організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Голова п. Олександр Венгринович, та родина Сухорських, за що А. П. Сухорський висловлює усім безмежну вдячність.

ISBN 978-966-02-7879-0

© Марія ГОРБАЛЬ, вступна стаття, 2016

© Наталія СУХОРСЬКА, упорядник, 2016

© Федір ЛУКАВИЙ, макет, художнє оформлення, 2016

ДОЛЯ ДАРУВАЛА ЙОМУ КРИЛА

Коли говоримо про Андрія Петровича Сухорського, Заслуженого майстра народної творчості України (1984), то засвідчуємо яскравий приклад безсмертя генної пам'яті.

Народився 21 серпня 1929 р. у с. Вілька Сяніцького повіту. Батько Андрія Сухорського, Петро (нар. 13 липня 1903 р., с. Вілька, Сян. пов., нині Польща — помер 1968 р., хутір Почмайстрівка на Тернопільщині, Україна), — народний лемківський різьбяр. А якщо заглибитись у подальше родове коріння, то прабатьки — теж різьбярі. Мистецтво різьби по дереву передавалося від покоління до покоління та стало родинною справою.

Лемки — етнічна група ұкраїнців, які проживали на західних схилах Карпат, де гірські хребти вкриті густими лісами. Не випадково більшість чоловіків цього регіону займалася художнім різьбленням по дереву.

Сини Андрія Сухорського: Богдан — різьбяр по дереву, Володимир і Андрій — скульптори-професіонали. Усі три — провідні ұкраїнські митці.

Територія села Вілька, де народився Андрій Сухорський, тепер знаходиться в Республіці Польщі, у північних межах тодішньої Лемківщини. Село було настільки мале, що не завжди його називали навіть шематизми Перемиської греко-католицької єпархії. Простягалося воно від південної частини гори Примірки (заввишки 600 м), вздовж потоку — до польського села Климківка. Ці два села розділяв ліс з нафтовими вишками. На схід від Вільки було село Дошно, а з півдня, за горою Примірки — село Балутянка. За лісом ліворуч знаходився багатий на лікувальні води курорт Івонич, а через Суху гору — курорт Риманів Здрій, теж відомий своїми лікувальними водами.

В селі, як згадує Андрій Сухорський, було всього 36 хат. Не було ні школи, ні читальні, до церкви ходили в с. Дошно. До школи (шість років, потім почалася війна) малий Андрій ходив в село Балутянку. Це і вся була його офіційна наука.

Діти пасли худобу, допомагали батькам. Вільчани здавен жили з того, що працювали на землі. Однак скромні земельні селянські надії не забезпечували потреб багатодітних родин. Після Першої світової війни багато людей з Лемківщини, в тому числі з Вільки, виходило до Америки. Серед них і дві сестри та брат Петра Сухорського (батька). Однак ці повиїжджати не могли. Біда змушувала селян шукати якийсь вихід із становища, шукати додаткового підробітку. Сільські хлопці, коли пасли худобу на пасовищі, брали зі собою різьбярські інструменти, долота, і там вирізували дерев'яні фігурки. Коли вийти на пасовище, то в одному місці можна було побачити купку стрижок – різьбив хлопчина, то в другому місці. Ці вироби продавали на курортах Івонич і Риманів Здрій, які знаходились відповідно за два та три кілометри від села. Пані, що відпочивали на курортах, за дрібні гроші купували ці вироби у місцевих русинів (українців).

Талантом лемківських хлопчаків зацікавилась власниця риманівських лісів графиня Анна Потоцька. У 1878 р. вона разом із чоловіком відкрила у Риманові власну різьбярську «шкілку», в якій навчалися здібні до різьби хлопці із сіл Балутянка, Вілька, Поляна Суровична. Та після смерті графа Потоцького школа, на жаль, припинила своє існування. І, все ж, результати тієї «шкілки» виявилися значними. Десь в 1921 р. повернувся з російського полону Михайло Орисик, двоюрідний брат Петра Сухорського, вихованець «шкілки». Він міг повернутися з полону через Київ, чи Львів, міг побувати в музеях, де, очевидно, бачив щось нове у різьбі, бо раніше робив тільки плоску різьбу, а тепер – об’ємну: фігурки людей та тварин. Залучив до цієї роботи своїх п’ятьох синів. У його синів училися їхні ровесники. Понад півсела займалося цією справою, але сини Орисикові різьбили найкращє, перейшли від орлів до інших тварин, лисиць, вовків, арабів на верблюдах тощо. Отож різьбярство у Вільці під Орисиковим впливом розвинулося дуже. Майже в кожній хаті хлопці різьбили, а також їхні батьки.

Курорт працював не круглий рік, а з травня до вересня. А тому різьбярі творили свої вироби зимою, а впродовж курортного сезону вони, чи їхні родичі, продавали.

Петро
Сухорський.
1957-й рік

До когорти найздібніших народних митців-різьбярів по дереву належав Петро Сухорський, батько Андрія Сухорського. Найбільше любив різьбити декоративні палиці з галузкою та листками дерев, гронами винограду (низьким рельєфом), а ручку завершував головою лева. Такі палиці тоді різьбили ще лише М. Орисик та Г. Бердаль. Вирізував також декоративні шкатулки (касетки) з рослинним орнаментом, мініатюрні «лемківські хижі», звичайно і орлів. З цього були непогані заробітки, бо в Риманові-Здрою різьблені вироби добре продавалися. Особливо орли. Хлопці-різьбярі могли собі дозволити купити костюм, а не ходити в домотканому одязі. Купували «цигари». Один цигар, який називали «шпорт», коштував п'ять грошей, а для селянина це було немало. За одного орла, залежно від розмірів та чи з розгорненими крилами,

можна було взяти навіть п'ять-шість злотих. Звичайно, що то був үже великий орел. Немало залежало і від якості різьби. Ну і купця...

Різьбили тільки з липи, а вона у Вільці не росла. Люди купували деревину по інших селах.

Отож не погано підробляла різьбою і родина Петра Сухорського. Крім того, вони мали вісім мортів ґрунту, а це не так үже й мало було.

Прийшов 1939-й рік. Війна. Декількох хлопців зі села забрали до війська. Дуже багато людей забрали до Німеччини на примусові роботи. Багато з молоді, щоб не їхати до Німеччини, пішли на роботу у різьбярню (артіль) в Риманові, яку зорганізували німці.

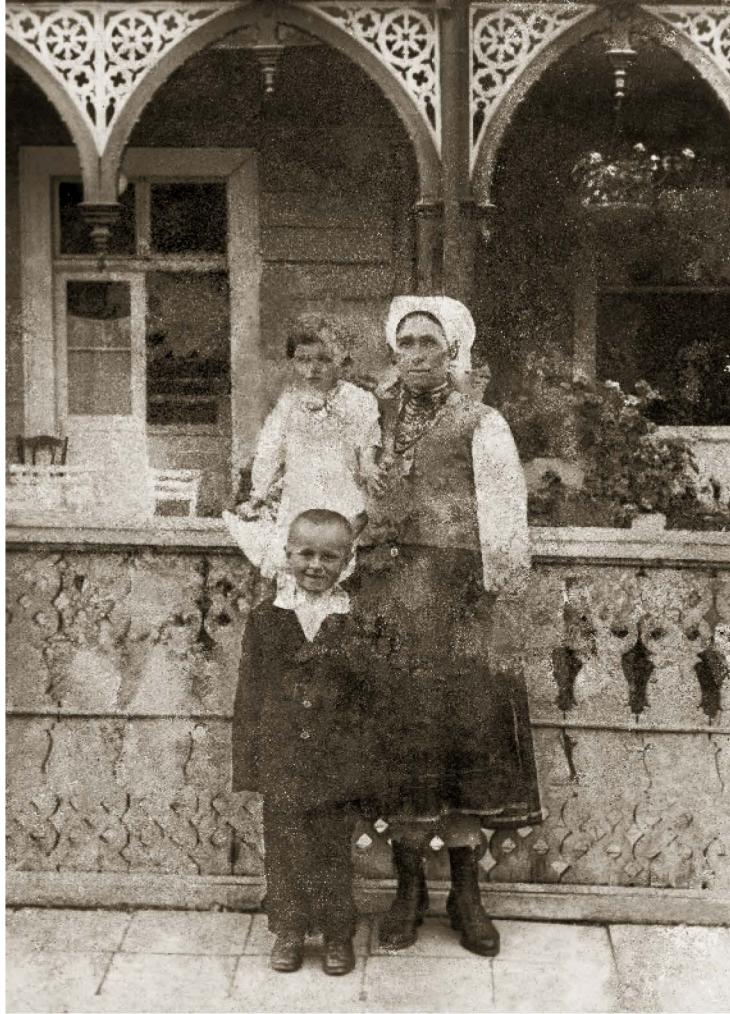
Зимою 1945 р. почалась депортація. Першими вийшли хлопці з шести хат, яких поляки звинувачували, що за німців вони працювали в Риманові у різьбярні. Отож хлопці мусіли тікати першими. А потім вивезли в Україну үсіх. Декілька старих людей, що не могли їхати, позалишалося. Та їх поляки повбивали.

Серед депортованих була і родина Петра Сухорського. А це голова сім'ї з другою дружиною Анною (перша дружина Петра Сухорського Єва померла на Лемківщині у 1939 р.) та шестеро дітей: Андрій, Марія та Степан – діти від першого шлюбу, та Анна, Іван і Михайло – від другого. (Доречно також сказати, що Степан та Іван також талановиті різьбярі. Іван Сухорський проживає і донині творить у м. Трускавці. І найпершими вчителями тих талановитих хлопців: Андрія, Степана та Івана були – їхній батько Петро, його двоюрідні брати Онуфрій Сухорський та згадуваний үже Михайло Орисик).

Опинилася родина Сухорських на Тернопільщині (хутір Почмайстрівка). Петро Сухорський працював у колгоспі, у вільний час різьбив. З 1956 р. працював різьбярем у Підгаєцькому промкомбінаті, брав участь в обласних художніх виставках. Та колгоспне життя – це життя впроголодь.

ПЕРШІ КРОКИ У МИСТЕЦЬКИЙ СВІТ

Весною 1947 року, нарізьбивши різноманітних виробів із дерева, 18-річний Андрій Сухорський їде до Львова, щоб продати їх, щоб заробити якусь копійчину.

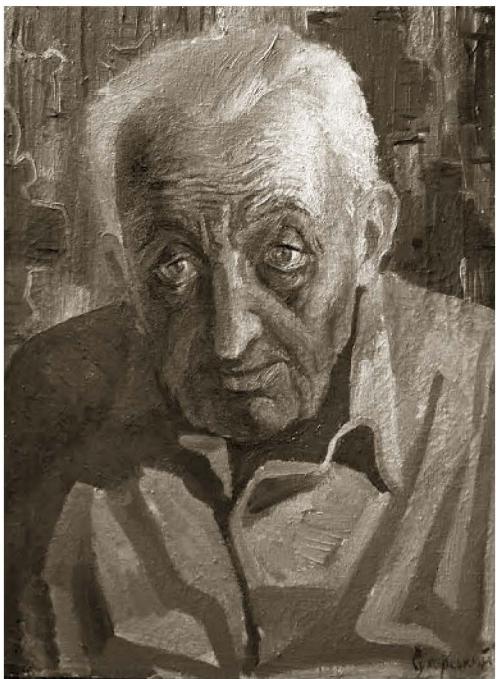
Перша дружина
Петра Сухорського
Єва з сином Андрієм
та дочкою Марією.
1934-й рік

Львівський базар, на який виносили люди свій товар на продаж, займав велику площу: від вулиці за Оперним театром до нинішнього готелю Львів. Люди продавали як новий, шитий одяг, так і ношений, взуття, пряжку, нитки, полотно, пір'я, посуд, меблі, господарський інвентар, будівельні матеріали, одним словом — тут можна було купити все. Тут і стояв зі своїми виробами Андрій.

Простояв на базарі майже цілий базарний день (години до 4-ї). Та кому продасть? — Голодний 1947-й! Підходить до нього статечний чоловік, бере одну за одною різьблені фігурки тварин, людей, уважно розглядає. Зрозуміло, що він побачив у цих виробах нехай не витончenu, однак майстерність, мистецьку вартість.

— А ти піди до музею і покажи ці свої вироби там. Там їх оцінять, я впевнений.

Взяв і повів Андрія до Міського промислового музею (заснований 1874 р., нині — приміщення Львівського Національного музею імені Андрея Шептицького). Працівник музею просить у вестибюлі почекати — покличе директора.

Портрет
Володимира
Паньківа.
Художник
Володимир
Сухорський

Сходами спускається директор музею. Бачить перед собою худенького юнака, в полатаному піджаку, в полатаних штанах. А в руках – різьблені з дерева вироби. І не тільки в руках – є ще і в торбинці.

Взяв у руки один виріб, другий, десятий, – видно, вони йому сподобалися, – витягнув з кишені гроші, заплатив так, що Андрій не сподівався. Сказав робити і принести ще.

Хто ж це такий, той добрий Ангел, який так щедро оцінив не так самі вироби, як велику потужність юнака до їх творення? – Володимир Михайлович Паньків. З архіву Музею етнографії та художнього промислу (Оп. 1 (Художньої промисловості), Од. 3б. 4) дізнаємося, що до 1939 р. він

був завідуючим відділом музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка (заснований 1895 р.). З лютого 1945 р. – директор Міського промислового музею. Станом на 1. 01. 1951 р. зафіксований в списках працівників музею як директор Музею етнографії та художнього промислу – дата об'єднання двох попередніх музеїв в один. Зафіксовано також, що народився 1896 р. в Кам'янці-Струмиловій, 乌克兰ець, у Відні закінчив вищу торговельну Академію. Подальших відомостей в архіві не збереглося. Єдина друкована праця В. М. Паньківа – це «Лемківські майстри різьби по дереву» (К., 1953).

Палкий колекціонер: мав велику збірку творів провідних українських митців (М. Мурашка, І. Труш, О. Новаківського та ін.).

Отак одного щастливого дня Андрій Сухорський знайшов розумного порадника, проводиля і опікуна, який цілком змінив його подальшу долю. Познайомив з митцями Львова, постійно консультував та радив, спонукав до нових тем та ідей.

Наступного року директор музею В. Паньків допоміг йому прописатися у Львові, згодом ввів у творчий цех

лемківських різьбярів, який він сам і заснував – артіль ім. Лесі Українки. Отже з 1948 р. Андрій Сухорський працює в цій артілі.

Першими, хто үвійшли до цеху лемківських різьбярів, були брати Василь та Іван Одрехівські, Петро Орисик, Антін Фігель, інші земляки, та він, Андрій Сухорський. Він үже серед своїх, лемківських митців.

Друга потужна постать, що високо оцінила талант А. Сухорського і мала великий вплив на формування його творчості, – це відомий львівський мистецтвознавець, професор Яким Прохорович Запаско. Професор, доктор мистецтвознавства, академік АН ВШ України, почесний академік Академії мистецтв України. він був тим орієнтиром і промотором, який задавав тон творчості майстра.

З 1952 р. А. Сухорський – у різьбярському цеху при Львівському обласному товаристві «Художник», що приєднане у 1964 р. до Художнього фонду УРСР.

Основним напрямком творчої діяльності Андрія Сухорського була об’ємна кругла різьба, зокрема скуль-

лемківські різьбярі.

Згори зліва
направо:

Мирон Амбіцький,
Іван Одрехівський,
Федір Стецяк,
Онуфрій Сухорський,
Іван Стецяк,
Роман Захаров,
Михайло Фединський,
Андрій Сухорський,
Василь Кищак,
Антін Фігель,
Іван Іляш,
Павло Одрехівський,
Володимир Чайка
(скульптор),
Іван Кищак,
Григорій Бенч,
Володимир Паньків,
Степан Орисик.
Львів, 1960

птура малих форм. До ранніх його творів належать птахи і тварини — орли, лелеки, олені, кабани, кози, серни, лисиці. Згодом в його творчості превалують такі тематичні скульптури, як «Мати», «Сопілкар», «Чабан з вівцями», «В найми до пана», «Лисичка-сестричка» та інші. Після 1949 р. створив композиції «Бідняк з плавгом», «Повернення з війни», «Собаки напали» (1949), «Дівчина з гускою» (1959), «Кобзар» (1964), «Господар Верховини» (1969).

Серед скульптурних портретів Андрія Сухорського особливе місце посідає образ Тараса Шевченка та герой його літературних творів. Пластичне зображення великого українського поета простежуємо в скульптурних бюстах, погруддях та своєрідних «переспівах» його творів, зокрема «Мені тринацятий минало» (1951). Через три роки — інший варіант цього твору, а ще через три роки — третій, ще інший варіант своїх і Шевченкових переживань. Його шевченкіана 1956—1964 років — це «Наймичка», «Малий Тарас», «Гайдамаки», «Ой три шляхи широкий», «Перебендя», «Дума», «Кобзар з поводиром» тощо.

У композиції «Кобзар з поводиром» зображені на повний зріст сліпий музикант з кобзою і маленький хлопчик-поводир поруч. Невеликі статичні фігури виконані впевненою рукою майстра. Глибину характерів розкривають окремі акценти, що виражені скульптором у деталях. Характерним почерком роботи художника є детальна проробка обличчя та більш загальнене трактування фігури. Поверхню виробу скульптор обробляє «сміливими ұдарами різця». Постаті його персонажів пропорційні, мають реалістичне трактування, що наближує автора до професійного станкового мистецтва.

До 170-річного ювілею Т. Шевченка (1984) створив кілька скульптурних портретів Шевченка, три варіанти «Кобзаря» та інші роботи з персонажами його творів. Разом із сином Богданом створив кілька високохудожніх творів до 175-річчя від дня народження Т. Шевченка (1989).

Часто Андрій Сухорський звертається до відтворення герой літературних творів Лесі Українки та Івана

Франка. Ним створені розмаїті сюжетні композиції на етнографічні та історичні теми, зокрема кохацької доби.

Заслужене визнання митцеві принесли різьблені побутові сцени на лемківську тематику. Це «Лемко-вівчар», «Лемко-різьбяр» (1979), «Лемко в чугані», «Лемко везе дрова» (1990), «Козак на коні» (1992) та інші. У скульптурі «Лемко-різьбяр» він створив образ майстра в національному строї зі скульптуркою у руці, а в творі «Лемко» (1982) – чоловіка з в'язанкою дров.

До кращих творів другої половини 1980-х рр., що викликає особливий інтерес у глядачів, належить багатофігурна композиція «Виселення» (1985, Музей українського народного декоративного мистецтва, Київ). Понад сто найкращих його творів представлені в експозиціях музеїв Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Львова та інших міст — «Козак-Мамай» (1981, 1991), «На ярмарок» (1988), «Чабан» (1993), «Різдво» (1994), «Козак з дівчиною» (1995).

ТВОРЧІ ЗЛЕТИ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО

Твори Андрія Сухорського експонуються на обласних, республіканських та зарубіжних виставках, зокрема в Болгарії, США, Канаді, Франції, Індії, Румунії, Німеччині, Польщі, інших країнах. Тільки 52 експонати знаходиться в фондах Музею українського народного декоративного мистецтва в Києві, багатьох інших музеях України. Міністерство культури УРСР закуповує багато творів Андрія Сухорського для музеїв східних областей України: Кривого Рога, Дніпропетровська, Луганська, Запоріжжя тощо. Тематика — як побутова, так і шевченкіана, в т. ч. композиції «Кобзар з поводиром». Скульптура «Кобзар з поводиром» була визнана експонатом серпня 2014 року в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва в рамках проекту «Музейний експонат місяця», присвячений 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка.

Андрію Сухорському вдалося знайти у своєму архіві довідку, яка засвідчує, на яких зарубіжних і все-союзних виставках експонувалися його твори з 1957 по 1983 рік. Наводимо її повністю, без будь-яких змін:

ДОВІДКА

Видана члену Спілки художників СРСР СУХОРСЬКОМУ АНДРІЮ ПЕТРОВИЧУ, 1929 р.. нар. в тому, що його твори експонуються і збе-рігаються в фондах Державного музею українського народного декоративного мистецтва УРСР і за час з 1957 по 1983 р. експонувалися на таких зарубіжних і всесоюзних виставках:

1. 1957 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва у Франції. Скульптури «Лисиця і дрозд»; «Олені».
2. 1958 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва в Болгарії. Скульптура «Мені тринадцять мінало».
3. 1985 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва в Угорщині. Скульптури «Олені»; «Півні».
4. 1966-1967. Велика виставка в Монреалі (Канада). Скульптура «Пташки».
5. 1966 р. Мала виставка в Монреалі (Канада). Скульптура «Тарасик».
6. 1968 р. Велика виставка в Чехословаччині. Скульптури «Олені»; «Чабан з вівцями»; «Мати»; «Дід і онук»; «Дикий кабан».
7. 1966 р. Мала виставка в Чехословаччині. Скульптури «На свято»; «Сім'я сарн»; «Олені»; «Лелеки».
8. 1970-1971. Виставка в США. Скульптура «Вівчар».
9. 1972 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва в Монреалі. Скульптура «Лісова пісня».
10. 1977 р. Національна виставка СРСР в Лос-Анджелесі. США. Скульптура «Ой, під гаєм, гаєм».
11. 1983 р. Виставка в Австрії. Скульптури «Козак Мамай»; «Гуцул».
12. 1964 р. Ювілейна виставка в Москві. Скульптура «Тарас».
13. 1964 р. Ювілейна виставка, присвячена Т. Г. Шевченку. Скульптури «Тарас»; «Перебендя»; «Гайдамаки»; «Ой три шляхи широкий»; «Малий Тарас»; «Кобзар».
14. 1965 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва у Ташкенті. Скульптура «Лисичка-черничка»; «Лисиця з лисенятами»; «Сім'я оленів»; «Півні»; «Олені», «Гарасик».
15. 1966 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва в Алма-Аті. Скульптури: «Кобзар»; «Ведмеді»; «Олені»; «Лисиця з лисенятами»; «Мені тринадцять мінало».

16. 1968 р. Ювілейна виставка українського народного декоративного мистецтва в Москві. Скульптура «Лисиця».

17. 1969 р. Виставка в Хабаровську під час Декади української літератури і мистецтва в РРФСР. Скульптури «Дід і онук»; «Дівчина з телям».

18. 1969 р. Виставка в Челябінську під час Декади української літератури і мистецтва в РРФСР. Скульптура «Лисиця та йжак», «Маті».

19. 1969 р. Виставка в Волгограді під час Декади української літератури і мистецтва в РРФСР. Скульптури «Гайдамаки»; «Сім'я сарн»; «На свято»; «Вовк війтом».

20. 1971 р. Виставка в Ашхабаді. Скульптури «Гайдамаки»; «Сім'я сарн»; «Вовк війтом».

21. 1979 р. Виставка українського народного декоративного мистецтва під час Декади української літератури і мистецтва в Баку і в Сумгаїті. Скульптури «Лісова пісня»; «Чабан».

Репродукції творів Андрія Сухорського поміщені в каталогах республіканських виставок: «Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т.Г. Шевченка» (К., 1961), «Юбилейная художественная выставка» (К., 1964).

В 1980—1995 рр. дерев'яні бюсти Тараса Шевченка (висотою 25—30 см) митця Андрія Сухорського реалізовуються в Київському художньому салоні. Реалізація настільки інтенсивна, що автор не встигає задовольняти попит покупців.

Таким чином, үвиразнення тематичного спрямування малої дерев'яної скульптури Андрія Сухорського дало змогу виокремити її основні типи: зображення тварин і птахів (переважно одинарні), міфологічні та фантастичні, образи, фігури християнських святих та сюжети з релігійною тематикою (образи Ісуса Христа, Богородиці, ангелів; вертепні сценки); скульптурні портрети — голівки, погруддя, статуетки історичних осіб, письменників, теслярів, шевців, односельців, сусідів, козаків, дівчат, парубків, літературних героїв («Лірник», «Бандурист») тощо; жанрово- побутові композиції (політичні та суспільні події, картинки з побуту («Вершник», «На базарі», «В лісі», «Весілля», «Весільна пара», «Танці», «Побачення», «Музики»); герой художніх творів та фольклору — казок, байок, гуморесок тощо.

«РІЗАВО».
2003 р.
49 x 13 x 15

У свій час через один голос члена правління Львівська обласна організація Спілки художників не змогла представити кандидатуру Андрія Сухорського на присвоєння йому звання Народного художника України. Та він народний. Його тисячі дерев'яних творів розійшлися по всій Україні, по всьому світу. На нього рівняються як вітчизняні, так і зарубіжні митці. Ось як пише дослідник скульптури Леоніда Позена Л. Владич (Владич Л. Леонід Володимирович Позен. — К., 1961): «Підкresлена простота і невибагливість композиційної будови, властива творам Позена, без сумніву, йде від народної скульптури... Дуже показове порівняння групи «Франка в Малоросії» з роботою на цю ж тему відомого лемківського різьбяра, нашого сучасника Андрія Сухорського».

21 серпня 2009 року в Національному палаці мистецтв «Україна» в Києві проходила виставка творів народних майстрів, на якій багато робіт представив і Андрій Сухорський. Ці роботи були високо оцінені державою — митець був нагороджений орденом «За заслуги» 3-го ступеня.

Андрій Сухорський був членом правління Львівської обласної організації спілки художників України, Головою секції народного мистецтва ЛООСХУ, членом Художньої ради Львівського художнього салону та різьбярського цеху у Львівському художньому комбінаті.

Незважаючи на поважний вік, Андрій Сухорський і зараз є активний громадський діяч, член правління Фундації дослідження Лемківщини у Львові.

Великою гордістю Андрія Сухорського є його сини, професійні митці-скульптури Володимир (8.VIII.1957) і Андрій (2.VIII.1960). Обидва — члени Спілки художників України (з 1989). Вони — автори багатьох скульптурних творів з дерева та інших матеріалів. Особливі їхні, виконані спільно твори, — це багатофігурна композиція «Захар Беркут» (1986), проект пам'ятника князю Данилу Галицькому (1987), проект пам'ятника Тарасові Шевченкові у Львові (1988), — у 1992 році пам'ятник було відкрито. У 1997 році сини Андрія Сухорського стали переможцями конкурсу на найкращий проект пам'ятника Юрію Змієборцю у місті Львові. Пам'ятник відкрито в 1999 році. У 2002 р. у Львові на будинку по вул. Фредра 4А відкрито художньо-меморіальну дошку пам'яті Ігорю Білоzору (скульптор Андрій Сухорський молодший). В 2013 р. на Личаківському цвинтарі — надмогильний пам'ятник композитору — «Ангел Ігоря Білоzора» з білого мармуру (скульптори брати Андрій та Володимир Сухорські). У 2009 р. в Дрогобичі відкрито пам'ятник Вячеславу Чорноволу, у 2010 р. в Тернополі відкрито перший у світі пам'ятник у бронзі Соломії Крушельницькій. Скульптори — сини Андрій та Володимир Сухорські та Володимир Стасюк із Рівного. У тому ж авторстві 24 серпня 2014 р. в Тернополі було відкрито пам'ятник «Українцям — жертвам депортациї 1945—1946, 1951 років».

У 2011 р. у с. Пересопниця на Рівненщині відкрито пам'ятник архімандриту Григорію та писарю Михайлі
Василевичу з м. Сянока, присвячений 450-річчю ство-
рення Пересопницького Євангелія, скульптори — брати Володимир та Андрій Сухорські та Володимир Стасюк із Рівного. У 2016 році, до 200-річчя від дня народжен-
ня Михайла Вербицького та 150-річчя від першого публічного світського виконання гімну «Ще не вмерла Україна» (у Перемишлі, на вечорі, присвяченому вша-
нуванню пам'яті Великого Кобзаря), у Львові встанов-
лена архітектурна композиція «Автор і гімн України» —
проект творчого колективу скульпторів Андрія і Воло-
димира Сухорських та архітектора Володимира Стасюка. Вирішення ідеї пам'ятника спонукає глядача до прямого спілкування з образом композитора. Михай-
ло Вербицький наче серед львів'ян та гостей міста.

І це лише фрагментарні згадки про роботи синів Андрія Петровича Сухорського.

67 років тому до Музею народних промислів прийшов бідний лемківський хлопчина з десятком різьблених з дерева композицій — робив те, що робив його батько, його дід, прадід. В 2014 р. в Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України културна громадськість Львівщини відзначила 85-літній ювілей митця, відомого всьому світові, Андрія Петровича Сухорського.

Андрій Петрович Сухорський посів гідне місце в плеяді знаних майстрів лемківського різьблення, які творчо працювали у другій половині ХХ ст. в Україні та внесли значний вклад у розвиток національного мистецтва. Він є представником великої родини, в якій викристалізовується художня обдарованість вже не в одному поколінні.

Марія ГОРБАЛЬ

ДІАПАЗОН ТВОРЧИХ ПОШУКІВ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО

Українська народна скульптура має давню історію. Її животворні джерела сягають в глибину століть. В минулому скульптурні твори народних митців в образній формі відбивали світогляд народу на кожному етапі його історичного розвитку.

Народна скульптура створювалась здібними руками простих трударів — столярів, різьбярів по дереву і кості, гончарів, склярів, ковалів, ливарників, мосяжників. Вони не мали художньої освіти, не вивчали анатомії і пропорцій людського тіла, як це робили скульптори професіонали. Єдиною школою для них було традиційне ремесло, яке вони успадкували від діда-прадіда. Спираючись на передові художні традиції українського народу, народні скульптори минулих століть створювали чудові художні твори, які стали цінною спадщиною вітчизняного мистецтва.

В кінці XIX ст. на Лемківщині славились села Балутянка і Вілька (тоді Сяноцького повіту) як видатні осередки художньої різьби по дереву. Там здавна уміли прикрашати рельєфною різьбою свічники, попільннички, шкатулки, палиці, робили декоративні блюда та інші побутові речі, які у вигляді сувенірів знаходили широкий збут на польських курортах Івонич та Риманів Здрій.

Кругла дерев'яна скульптура з'явилась на Лемківщині на початку ХХ століття. Це були сувенірні вироби анімалістичного жанру, які зображували орлів, биків, оленів косуль. Було кілька композиційних зразків, які кожний різьбяр үрізноманітнював на свій смак. Найчастіше різьбили орлів. Їх зображували з піднесеними догори крильми, готовими до зльоту. Твори різних майстрів об'єднували одинакові прийоми різьби широкими зрізами, на стиках яких залишалися гострі грані чорно-сріблястого кольору, який утворювався шляхом задимлення скульптур на полум'ї свічки або гасової лампи. Підставку скульптор полірував. Різьблення людських фігур запровадив майстер М. В. Орисик, який своє уміння щедро передав багатьом учням, що разом з

ним та іншими різьбярами опинились після депортациї з Лемківщини у Львівській та Тернопільських областях. В Україні вони розгорнули активну творчу діяльність.

Андрій Петрович Сухорський ріс і виховувався в сім'ї досвідчених майстрів різьбярства. Батько прищепив йому любов до неповторної краси деревини як художнього матеріалу, навчив його працювати з ножем і стамескою. Ділилися з хлопцем своїм досвідом відомі різьбярі Онуфрій Сухорський та Михайло Орисик. Почав він з різьблення традиційних виробів – вепрів, орлів, часом створював фігурки арабів, що їдуть на верблюді, за зразком тих екзотичних статуеток, які лемківські різьбярі продавали курортникам.

В українське мистецтво А. Сухорський үвійшов в сімнадцятилітньому віці. Нові умови життя відкрили перед здібним юнаком необмежені можливості творчого росту. Він з захопленням вивчав досягнення реалістичного мистецтва, особливо українську професійну пластику, вплив якої позначився і на його власній творчості.

У другій половині 40-х – на початку 1950-х рр. чільне місце в творчості А. Сухорського посідає тема праці селян, яких автор наділяє етнічними рисами своїх земляків-лемків (кілька варіантів статуеток «Лемко несе дрова», «Орач» тощо). В процесі створення цих робіт молодий різьбяр навчався зображувати людину в дії, правдиво передавати її рухи, обумовлені виконанням тієї чи іншої праці. Оглядаючи його роботи цього періоду, неважко помітити, як поступово строга статуарність його ранніх композицій үстунає місце вільному розміщенню фігур в просторі, а техніка різьби поступово приходить у відповідність з трактуванням образу. Характерною в цьому плані є композиція «Орач» (1949), в пластичній розробці якої майстер відходить від декорування форми густими порізками, трактуючи постати селянина і коня үважно промодельованими компактними об'ємами. Згодом він приймається за різьблення групових сцен. В цій галузі А. Сухорський үшов непротореним шляхом, бо традиційна лемківська різьба таких завдань не розв'язувала, а прийомів професійної скульптури він ще тоді не знат. Таким чином оригінальна композиція «Повернення з війни» (1948) була вирішена цілком самостійно. У ній А. Сухорський розповідає про радісну зустріч демобілізованого воїна зі своєю сім'єю та близькими дружинами.

Прагнучи відтворити все так достовірно, як було в житті, майстер знайшов просте нехитре рішення — розмістити всі персонажі навколо стола. Цільність композиції розкривається тільки зверху. Звідти видно, що єдиність всієї групи буде заснована на принципі поліфонії, коли кожен персонаж діє і переживає по-своєму, але всіх їх об'єднує одна психологічна нота — прояв уваги до розповіді головного героя. Пластичне пов'язання всіх елементів композиції відбувається завдяки вдалому віднайденню ритмізація фігур. Працюючи над цим твором, майстер відчуває гостру потребу оволодіти засобами відтворення внутрішнього світу людини.

Впродовж 1950-х рр. у творчості А. Сухорського визначаються дві основні теми: спогади про минуле лемківських селян і сучасне життя українців. Він створює новий варіант «Орача», «Бідняка за плугом» (1950), загострюючи в ньому соціальну характеристику образу і ускладнюючи композицію введенням ще двох фігур — хлопчика-погонича і лошати. В новому творі досконаліше опрацьована форма і вільніше передано рух. Статуетка «В найми до пана» (1959) свідчить про дальші досягнення майстра в оволодінні засобами ідейно-художньої виразності. В ній проявилось тяжіння автора до м'якої ліричної розповіді. Овіяна сумом сцена прощання матері з сином-наймитом зворушує своєю щирістю, відсутністю зовнішніх ефектів, розрахованих на розчутлення глядача. В схильованому виразі обличчя матері, у стриманій ніжності її жестів і спокійній рішучості сина автор зумів правдиво розкрити глибокі переживання простих людей. Ретельно вирізьблені фігури персонажів з'єднані з підставкою в єдиному цільному об'ємі без внутрішніх просвітів, що надає скульптурі монументальності. Одяг узгоджений з формами тіла.

По-справжньому оптимістичний образ молодої жінки-трудівниці створений в статуетці «Листоноша» (1958). Легким пружним кроком молода дівчина йде назустріч глядачеві, гордо несучи перед собою сумку з листами. В її міцно збудованій фігурі, в радісно збудженому обличчі відчувається порив, завзяття і радість від усвідомлення суспільної значимості своєї праці. В трактуванні об'ємної форми А. Сухорський показав уміння домогтися пластичної виразності за допомогою скромних засобів.

В розглянутих роботах 1950-х рр. помітна тенденція до психологічного поглиблення образу. Майстра цікавить проблема виразності людського тіла, жести рук, міміка обличчя. Постійно працюючи над собою, збагачуючи виражальні засоби і щодосконалюючи техніку різьби, А. Сухорський значно підняв рівень своєї майстерності. У 1958 р. він став членом Спілки художників України.

Помітних успіхів у відтворенні внутрішнього світу людини майстер досягає у 1960-ті роки. В скульптурній групі «Розповідь про минуле» (1967) літній селянин і хлопчик та дівчинка, які довірливо принишки біля нього, зображені в хвилину мовчащого глибшого роздуму, навіяного зворушливою розповіддю про минуле. Мудрому спокою старого протиставлена вразливість дітей, на обличчя яких лягла тінь смутку. Хоча рух фігур дуже стриманий, пластика твору надзвичайно активна. Митець досягає цього шляхом контрастних зіставлень опуклих об'ємів з западинами форми та своєрідним способом різьби, що залишає на поверхні скульптури помітні сліди різця. Користуючись фактурою зрізів, як живописець мазками пензля, А. Сухорський збагачує скульптуру мерехтливою грою світлотіні, що значно үрізноманітнює її поверхню. Втім, він часто комбінує цей засіб з майстерним загладжуванням форми на поверхні якої виступає природний рисунок шарів деревини.

Постійно розширюючи діапазон творчих пошуків, А. Сухорський знаходить переконливі засоби життєвої конкретизації образів. Герої творів «Мати», «Гуцул», «На свято», «Сопілкар», «Чабан з вівцями» тощо відмічені не тільки загальними рисами, притаманними віку, статі і професії людини, але й наділені певними рисами характеру. Карпатських горян («Чабан з вівцям», «Гуцул») митець зобразив людьми гордими, сповненими почуття власної гідності. Узагальнення пластичної форми сущільними масами і чіткій виразний силует фігур надають цим невеличким за розміром скульптурам монументальності.

Значне місце в творчості А. Сухорського посідають образи, навіяні літературними творами українських класиків Т. Г. Шевченка, Лесі Українки та І. Я. Франка. До шевченківської тематики він звернувся у середині 1950-х, створивши дві композиції за сюжетами вірша «Мені тринадцятий минало». Зміст твору вимагав психологічного рішення образу. Слідуючи за поетичною розповіддю

Т. Г. Шевченка, А. Сухорський прагнув відтворити настрій малого Тараса в ту хвилину, коли його радісне самопочуття раптово змінилося гірким үсвідомленнямного беззахисного сирітства. Перший варіант твору він назава словами вірша «Мов прокинувся. Дивлюся...» (1955). В ньому худенька постать пастушка з сумним обличчям виглядає зворушливо самітною. Декілька овець, що з опущеними головами понуро бродять навколо, не послаблюють цього враження. Для другого варіанту (1957) скульптор обрав інший психологічний мотив, обумовлений словами вірша:

Чи то так сонечко сіяло
Чи то мені чого було?
Мені так любо, любо стало...

Тарас тут зображеній життєрадісним бадьорим хлопчиком. Притінivши долонею очі, він пильно розглядає щось вдалині.

Якщо в першому творі тоненька фігурка пастушка, що тенденційним силуетом підіймалась над плоскою підставкою, була пластично не пов'язана з групою овець, і тому здавалась одинокою, то в другому творі підставка у вигляді невисокого, покритого буйною травою горба, а також вівці, зображені у різноманітних житих позах, і хлопчик — злиті в єдиному цільному об'ємі, який викликає враження органічного зв'язку людини з природою. Це підсилює оптимістичне звучання образу.

У 1964 р. на республіканській художній виставці, присвяченій 150-літтю від дня народження Тараса Шевченка, експонувались твори А. Сухорського, виконані за мотивами поем «Гайдамаки», «Перебендя», «Наймичка», віршів «Якби ви знати, паничі» та «Ой три шляхи широкий».

До теми нужденного дитинства поета, коли замість навчання грамоті змусили «носити воду школярам», майстер знову повертається в статуетці «Тарас» (1964). Розробляючи і на цей раз конкретний жанровий мотив, уміло үзагальнюючи форму, майстер надав постаті Тараса монументальних рис.

В геройко-епічному плані створені обrazy волелюбних захисників народу — гайдамаків і кобзарів. Використовуючи надбання професійної пластики, даючи своїм персонажам живі і правдиві характеристики, майстерно опрацьовуючи скульптурну форму, різьбар досягає в цих роботах високого художнього рівня. Запам'ятовується

статуєтка «Кобзар» (1964). В характеристиці внутрішнього світу старого співця А. Сухорському вдалось органічно об'єднати риси теплої людяності і епічної величі. Щоб оцінити художній такт майстра, слід звернути увагу на те, як він передав каліцтво старого. Леді помітний рух відкинутого назад голови, спокійне непорушне обличчя злегка піднесене дотори — здається, що і погляд невидючих очей спрямований до неба. У зображені цієї харacterної для співця людини пози різьбяр үникав підкреслення фізичних вад обличчя: напруженій погляд кобзаря сприймається як вираз глибокого зосередження.

Образ співця народної долі надовго полонив митця. Він не раз повертатиметься до нього протягом 1970—1980-х років.

На початку 1970-х рр. А. Сухорський працював над втіленням в скульптурі літературних персонажів творів Лесі Українки («Мавка», «Лісова пісня») та Івана Франка («Добрій заробок» і «Украдене щастя»). Це були своєрідні пластичні ілюстрації, герої яких виконували певні дії, описані в літературному творі. Однак в статуєтці «Мавка» (1971) ми бачимо цілком оригінальне образне рішення. В ній автор домігся створити сильний емоційно насычений образ молодої дівчини в стані глибокої розпukи. Цей стан переданий гранично скрупими засобами. В статуєтці немає ні розpacливих жестів, ні міміки плачу. Лише голівка дівчини опустилася на руки і хвиляла пишного пухкого волосся, спадаючи вниз, закрила лицьо. Майстер старанно промоделював пружні форми молодого дівочого тіла, м'яко передаючи фактuru волосся і одягу.

Поряд з розробкою побутових і літературних тем А. Сухорський охоче звертається до аніmalістичного жанру. В низці творів він відтворив граціозний рух ляклової сарни, зобразив струнких карпатських оленів, косуль, диких кабанів, ведмедів і лисиць. Правдиво передаючи зовнішній вид і повадки звірів, він часто зображав їх в руці, в боротьбі («Бій зубрів», «Двоє півників»). З царства пернатих привертають його увагу орли, півні, лелеки.

Орлів майстер зображує сидячими на вершині скелі, на пні чи на гілці дерева. Широко розставивши крила, вони чатують на здобич. З усіх особливостей, притаманних цим гордим птицям, він вибирає ті, які характеризують їх як хижаків: кривий горбатий дзьоб, міцні когтисті лапи, могутні крила. В руці голови і положенні крил різьбяр зна-

ходить багато варіантів, не відступаючи, в основному, від традиційної в лемківському мистецтві схеми. Трактування пір'я з допомогою крûглої стамески, яка залишає глибокі ритмічно розміщені жолобки — цілком декоративне.

Велике значення в образному рішенні анімалістичної теми А. Сухорський надає відтворенню пейзажного середовища, в якому живуть звірі і птахи. Цю функцію найчастіше виконує підставка, яка трактується як виступ скелі, груда кам'яних брил або клапоть землі з рослинним покривом. На ній позначені нерівності ґрунту — горбки і западини, трави, бур'яни, іноді з неї виступає пень або виростає дерево. В намаганні зображувати тварин (а в окремих творах також і людей), в пейзажному середовищі А. Сухорський залишається вірним народному мистецтву.

У творах на фольклорні сюжети («Лис Микита», «Вовк-вйт», «Лисичка-черничка») митець за традиціями народної скульптури олюдноє звірів, наділяючи кожен образ рисами того чи іншого людського характеру.

У 1970-ті рр. настає період творчої зрілості А. Сухорського. Якщо до цього часу він належав до тих митців, творчість яких стояла на межі народного і професійного мистецтва, то тепер в окремих творах його майстерність наближається до рівня професійної станкової скульптури. Оригінальністю композиційного і пластичного рішення відмічені скульптури А. Сухорського «Господар Верховини», «Чабан з вівцями», «Дудар» тощо. Працюючи над образами верховинців, скульптор прагнув не тільки відтворити їхні етнічні риси, чим часто обмежувались інші різьбярі, але показати їх індивідуальність. Цього можна було досягти, йдучи шляхом великого реалістичного үзагальнення образу за допомогою відбору найтиповіших рис сьогодення. Нові риси гуцулів А. Сухорський шукав у багатстві їхнього духовного світу. Персонажів названих творів об'єднує горде відчуття свободи. Назву одного з них — «Господар Верховини» можна було б надати кожній скульптурі зокрема.

У 1970—1980-ті рр. тематична станкова скульптура стала провідною в народному різьбярстві України. Нові успіхи А. Сухорського в галузі станкової тематичної скульптури залежали не тільки від його власної творчої практики, але від загального досвіду всього үкраїнського мистецтва цього періоду, з досягненнями якого він знайомився, беручи

учась в численних вітчизняних і зарубіжних виставках. Участь в художніх виставках, де майстер звітував своєю творчістю перед народом, мала для нього велике значення. Він відчував необхідність своєї праці. Схвалення її народом було стимулом нових творчих звершень. А. Сухорський постійно удосконалював свою майстерність. В сфері своїх творчих інтересів він став включати проблеми, роз'язання яких було під силу лише професійним скульпторам. Багато уваги майстер приділяє оволодінню пластикою людської фігури, її анатомією, пропорціями і виразними рухами людського тіла та мімікою обличчя. Його скульптури 1970—1980-х рр. дуже старанно опрацьовані. Прийшла висока культура форми, досконале володіння технічними прийомами різьби.

Психологічні проблеми розв'язує А. Сухорський в групі творів, присвячених і темі кохання. Тут можна простижити, як зросло уміння майстра відтворювати тонкі нюанси людських почуттів. У творі на цю тему («Ой під гаєм, гаєм», 1970) показані переживання дівчини, навіяні мелодією знайомої пісні, яку молодий козак награє на бандурі. Той же мотив ліричного настрою, навіяного музигою, майстер поклав в основу сюжету двохфігурної композиції «Зустріч» (1972). В ній зображена сцена побачення молодого гуцула з дівчиною. Спираючись рукою на перекладину огорожі, біля якої стала дівчина, юнак грає на сопілці, захоплено дивлячись на неї. Прислухаючись до звуків сопілки, вона ледь схилила голову і опустила долоню очі. Вираз мрійливого розчутлення пом'якшує риси її молодого енергійного обличчя. Вільно розміщуючи фігури в просторі, А. Сухорський надав їм цільний узагальнений силует. В нижній частині скульптури їхні об'єми зливаються і об'єднуються з підставкою, від чого вся композиція набуває стійкості та рівноваги. Поетичний лад цього твору до певної міри підсилив тактовно введеним у композицію пейзажним середовищем (деревина огорожа, висока трава під ногами закоханих, старий пень). Як ми вже бачимо, підставка в багатьох творах різьбяра має не тільки конструктивне значення. Опрацьовуючи її у вигляді елемента пейзажу, митець включає її в образну тканину твору.

Варіантом «Зустрічі» є скульптурна композиція «Перше побачення» (1975). В ній відтворені та ж сама сюжетна ситуація і ті ж самі герої — молодий гуцул

і гуцулка. Проте їхня психологічна характеристика збагатилася новими рисами: в поведінці юнака стало більше наполегливості, а в характері дівчини — стриманого опору. У композиції майстер застосував ажурний принцип розміщення фігур в просторі, утворюючи між скульптурними об'ємами ритмічно організовані просвіти, завдяки чому силует скульптури, не втрачаючи цільності, набуває декоративних рис.

У нижній скульптурі, виконаних протягом 1970—1980 рр., А. Сухорський намагався створити узагальнений образ своєрідного народного філософа — літньої людини, збагаченої великим життєвим досвідом, носія гуманних ідей свого часу. Риси задуманого образу він вкладав у характеристику різних осіб: сліпця-кобзаря, волелюбного фольклорного героя козака Мамая, селянина та сучасних гуцулів і лемків.

Незабутнє враження спровалляє образ бідолахи-селянина в скульптурі «Думка» (1977). Натхненний однайменним віршем Т. Г. Шевченка, цей образ викликав в یяві різьбяра знайомі з дитинства сцени з життя карпатських злидарів, які, тікаючи від панського гніту, залишали свої убогі оселі і йшли в широкий світ шукати кращої долі. Таким є герой твору А. Сухорського. Розхристаний, босий, з ціпком і торбиною в руках, він присів відпочити на придорожній пеньок і глибоко задумався. Повернута в бік голова здається особливо гарною в профіль. Старанно вирізьблене мужнє вольове обличчя зосереджене і сумне. Однак ні у виразі обличчя, ні в позі його міцно збудованого тіла немає ознак безнадійності чи відчайду. У психологічній інтерпретації образу підкреслене відчуття високої людської гідності. Таке ж саме почуття покладене в основу психологічної характеристики «Кобзаря» і «Козака Мамая».

До кращих скульптур А. Сухорського 1980-х рр. належить «Кобзар» (1981). Він приваблює майстерним відтворенням образу волелюбного співця козацьких звитяг. Детально модельовані риси його обличчя: високий лоб, рівний ніс, довгі колючі вуса. Вираз обличчя спокійний, зосереджений, добрий. Легкий нахил голови створює враження, що старий ұважно прислухається до звучання струн бандури, до яких м'яко торкаються чутливі пальці його вправних рук. Розкриваючи внутрішній світ кобзаря, стверджуючи в ньому високі

духовні якості людини, майстер підносить його образ до філософського ұзагальнення. Композиція скульптури вирішена вдало. Фігура кобзаря, що сидить, вирізьблена компактним цільним об'ємом. Під лаконічно трактованими складкам одягу відчувається форма живого тіла. Дві великі складки, спадаючи хвилями з колін, окреслюють форму гомілок і створюють живописну گру світлотіні, яка значно збагачує пластичну виразність форми.

Протягом 1970-х рр. А. Сухорський не раз звертався до створення героїчного образу козака Мамая, використовуючи для цього сюжет популярної народної картини про подвиги хороброго козака в боротьбі з ворогами українського народу. Однак передати героїчний дух живописного оригіналу майстріві вдалось значно пізніше в скульптурній گрупі «Козак Мамай» (1983). В цій роботі Мамай, грізний непримирений лицар степів, сидить насунутий з бандурою в руках, біля нього відкинута на землю шабля, поруч — бойовий кінь неспокійно гризе вуздечку і б'є копитами землю. В композиції твору панує рух. Вітер рве одяг козака, розвиває його волосся, тріпає гриву коня. Сповнені внутрішнього напруження постаті Мамая співзвучна динаміка скульптурних мас, досягнута ритмічним чергуванням гранично опуклих об'ємів з заглибинами форми.

Свідченням невпинного творчого росту народного скульптора стала його робота в портретному жанрі. В більшості творів на побутову та історичну тематику А. Сухорський зображував не якусь конкретну людину з усіма неповторними рисами її індивідуального складу, а ұзагальнював образ свого героя, характеризуючи його найпримітнішими ознаками певного соціально-етнічного типу. В цьому він стояв на позиціях традиційної народної скульптури, в якій типове домінует над індивідуальним. В роботі над скульптурним портретом він поставив перед собою складніше завдання — гармонійно об'єднати неповторно індивідуальні риси портретованих з типовими рисами їхнього характеру, як людей певної епохи, представників певного соціального стану. Успішним рішенням цього завдання позначені бюсти Т. Г. Шевченка та І. Я. Франка, виконані в 1980 році. Вони вирізьблені з қруглого стовбура липи, вузький діаметр якого обмежував розгортання форми в просторі. Високо обрізані погруддя виключали

можливість застосування виразних рухів плечей і рук. З усіх доступних засобів психологічної характеристики майстер міг оперувати лише виразом обличчя і поворотом голови. Цю можливість він використав сповна.

В бюсті Т. Г. Шевченка голова ледь похиlena вниз. Вперед виступає високий круглий лоб, хмуряться насушені брови, густими пасмами спадають вниз довгі сімнадцять п'язи вуса. Напруженні мімічні м'язи виражаютъ незламну силу духу українського пророка. Все це відтворено в неповторно-індивідуальній формі.

В бюсті І. Я. Франка голова поставлена прямо. Нахмурені брови надають обличчю суворого вигляду, але погляд спокійний, мрійливо-сумний. У психологічній характеристиці портретованих А. Сухорський надає великого значення виразу очей. Для відтінення гострої виразності погляду в портреті Т. Г. Шевченка він старанно вирізьбив анатомічні подробиці очей, виявивши глибокими врізами форму райдужних оболонок і зіниць. В портреті І. Я. Франка вирізьблені лише райдужні оболонки, обриси яких місцями розчиняються в тіні повік. Зіниці навіть не помічені. Від цього очі, втративши чіткий напрямок погляду, виражаютъ стан тривалого глибокого роздуму.

Багатогранна і самобутня творчість А. П. Сухорського відома далеко за межами України. Як член Спілки художників України він приймав активну участь у багатьох республіканських і всесоюзних художніх виставках на території як України, так і за кордоном: в Болгарії, Угорщині, Чехословаччині, Австрії, Франції, Канаді, США. За заслуги в галузі образотворчого мистецтва і активну участь в громадському житті А. П. Сухорському було присвоєно почесне звання Заслуженого майстра народної творчості України.

Кожен новий твір, який вийшов з правих рук Андрія Петровича Сухорського, приваблює широю життєвою правдою, глибоким змістом, віртуозною майстерністю. Його великий талановитий творчий доробок — вагомий вклад у скарбницю українського мистецтва.

Олег ЧАРНОВСЬКИЙ, 1984 р.

«ЛЕМКІВСЬКИЙ
ТАНОК».

1949 р.

20,0 x 19,2 x 9,8

«ДРОВОРУБИ».

1946 р.

24,3 x 20,5 x 19,0

«ЛЕМКО
НЕСЕ
ДРОВА».
1948 р.
 $18,0 \times 15,7 \times 8,8$

«ОПАНКА».
1950 р.
 $35,7 \times 13,5 \times 17,0$

«ПОВЕРНЕННЯ
З ВІЙНИ».
1949 р.
12,0 x 29,0 x 28,0

«ОРАЧ».
1949 р.
31,6 x 14,5 x 12,3

«ЛИСТОНОША».
1958 р.
34,0 x 14,0 x 10,0

«СИМ'Я».
1959 р.
 $37,0 \times 41,0 \times 24,0$

«У НАЙМИ
ДО ПАНА».
1957 р.
34,0 x 36,0 x 21,0

«НЕМОВ
ПРОКИНУВСЯ,
ДИВЛЮСЯ...».
1955 р.
51,5 x 45,0 x 16,3

«МЕНІ
ТРИНАДЦЯТИЙ
МИНАЛО...».
1951 р.
52,0 x 47,0 x 15,0

«МЕНИ
ТРИНАДЦЯТИЙ
МИНАЛО...».

1957 р.
44,0 x 40,0 x 38,0

«ТАРАС
ШЕВЧЕНКО».

1980 р.

33,0 x 18,0 x 16,0

«НАЙМИЧКА».

1960 р.

26,6 x 24,0 x 20,5

«ГАЙДАМАКИ».

1964 р.

34,0 x 27,0 x 25,0

«ПЕРЕБЕНДЯ З
ПÓВÓДИРЕМ».

1964 р.

30,0 x 16,0 x 14,0

«ТАРАС».
1964 р.
 $35,0 \times 18,0 \times 15,0$
«КОБЗАР».
1964 р.
 $31,0 \times 19,0 \times 13,0$

«ТАРАСИК».

1964 р.

35,0 x 18,0 x 15,0

«ОЙ ТРИ ШЛЯХИ
ШИРОКІ...».

1964 р.

33,0 x 28,0 x 13,5

«ДУМКА».

1972 р.

31,5 x 24,0 x 23,0

«КОЗАК МАМАЙ».

1982 р.

35,0 x 30,0 x 26,5

«РОЗПОВІДЬ
ПРО МИNUЛЕ».
1967 р.
28,0 x 26,0 x 24,0

«ЧАБАН
З ВІВЦЯМИ».
1967 р.
 $35,0 \times 17,0 \times 17,0$

«НА ЗАРОБКИ».

1967 р.

25,5 x 18,5 x 14,5

«ПАРТИЗАНИ».
1967 р.
 $35,0 \times 22,7 \times 16,0$

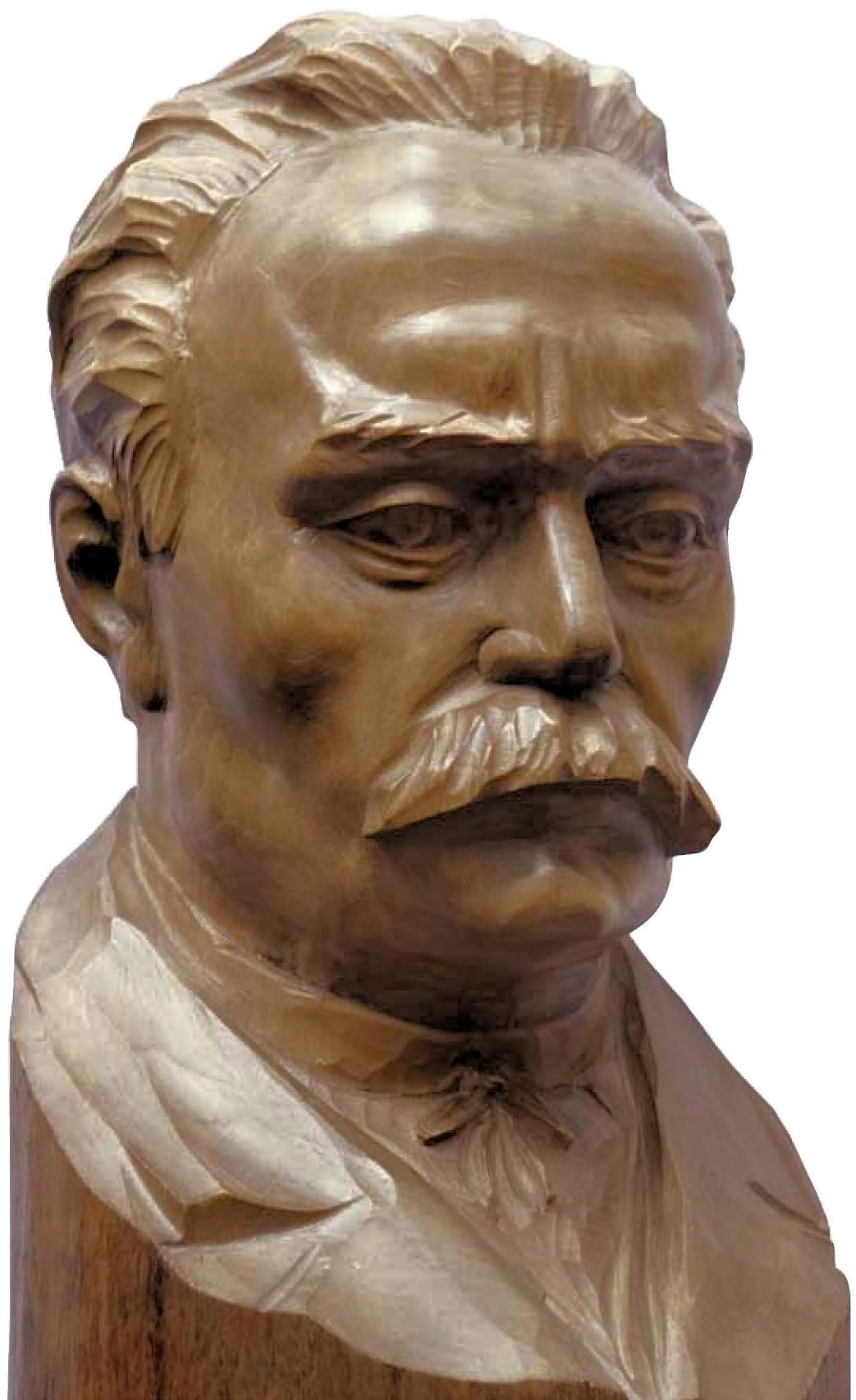
«МАТИ».
1967 р.
20,0 x 18,5 x 22,5

«ДІД ТА ОНУК».

1967 р.

33,0 x 17,0 x 17,2

ІВАН ФРАНКО.
1997 р.
22,0 x 13,0 x 12,0

До твору І. Франка
«ДОБРИЙ ЗАРОБОК».
1972 р.
32,0 x 25,0 x 22,0

До казки
І. Франка
«ЛИС І ДРОЗД».
1956 р.
 $40,0 \times 30,5 \times 23,5$

До казки
І. Франка
«ЛИСИЧКА КУМА».
1962 р.
 $25,5 \times 21,0 \times 14,5$

До казки
І. Франка
«ВОВК ВІЙТОМ».
1960 р.
20,0 x 17,0 x 9,5

До казки
І. Франка
«ЛИСИЧКА-ЧЕРНИЧКА».

1960 р.
 $17,0 \times 12,5 \times 24,0$
1960 р.
 $24,0 \times 12,0 \times 10,0$

Композиції
до оповідання
І. Франка
**«ГРИЦЕВА
ШКІЛЬНА
НАУКА».**
1966 р.
21,0 x 15,0 x 13,5
1983 р.
32,0 x 16,5 x 16,0

До оповідання
І. Франка
«ОЛІВЕЦЬ».
1985 р.
30,0 x 12,0 x 11,5

До твору
І. Франка
«УКРАДЕНЕ
ЩАСТЬЯ».
1972 р.
 $39,0 \times 30,0 \times 21,0$

«У ПАНСЬКОМУ
ЛІСІ».
1975 р.
25,0 x 22,0 x 10,0

«НА СВЯТО».
1967 р.
 $27,0 \times 17,1 \times 17,0$

До твору
Лесі Українки
«МАВКА».
1971 р.
32,0 x 25,0 x 17,0

До твору
Лесі Українки
«ЛІСОВА ПІСНЯ».
1971 р.
 $30,0 \times 20,0 \times 31,0$

«ДУДАРь».
1970 р.
36,0 x 17,0 x 13,5

«ЗУСТРІЧ».
1972 р.
31,0 x 32,0 x 27,0

«ЛЕМКИ».
2003 р.
30,0 x 16,0 x 10,0

«ГУЦУЛКА».

1972 р.

15,0 x 6,0 x 5,0

«ГОСПОДАР
ВЕРХОВИНИ».

1970 р.

31,5 x 11,5 x 14,0

«ГУЦУЛ».
1977 р.
 $38,0 \times 20,5 \times 15,0$
«ВІВЧАР».
1969 р.
 $10,5 \times 8,0 \times 5,0$

«ПЕРШЕ
ПОБАЧЕННЯ».
1975 р.
 $25,0 \times 26,0 \times 16,0$

«ДОВБУШ».
1983 р.
40,0 x 15,0 x 13,0

«ЛЕМКІВСЬКИЙ
РІЗЬБЯР».

1972 р.

39,5 x 21,5 x 14,0

«ЛЕМКО».

1982 р.

37,0 x 22,0 x 16,0

«ЖІНКА
З МАСЛИЧКОЮ».

1984 р.

21,0 x 17,0 x 10,0

«ЛЕМКИЯ
ТРЕЛЬОН».

1984 р.

25,0 x 23,0 x 14,5

«ЛЕМКО
З ДРОВАМИ».

1983 р.

54,0 x 18,0 x 13,0

«ОРАЧ».

1984 р.

52,5 x 18,0 x 8,0

«ЛЕМКІВСЬКІ
МУЗИКИ».

1979 р.

46,0 x 36,0 x 22,0

«РОЗПОВІДЬ».

1970 р.

25,5 x 27,0 x 27,0

«ДВІ КІЗОЧКИ».
1959 р.

7,5 x 5,5 x 6,5

«КОЗА З КОЗЕНЯМ».

1959 р.

4,5 x 5,0 x 4,0

«РОДИНА СЕРН».

1967 р.

9,0 x 9,0 x 5,0

«ЛИСИЦЯ

З ЛІСЕНЯМ».

1959 р.

6,6 x 6,7 x 5,7

«БІЙ ЗУБРІВ».
1972 р.
37,5 x 16,0 x 30,0

«ХЛОПЧИК
З КОТИКОМ».

1963 р.

12,0 x 11,0 x 4,5

«ДІВЧИНА
З ГУСКОЮ».

1965 р.

11,0 x 9,0 x 4,0

«СІМ'Я ОЛЕНІВ».

1982 р.

22,5 x 16,0 x 9,0

«РОДИНА ОЛЕНІВ».

1959 р.

11,0 x 8,0 x 6,0

«ПІВНІ».

1957 р.

15,0 x 30,5 x 12,5

«ТРАКТОРИСТИ».
1975 р.
 $41,0 \times 26,0 \times 25,0$

«ЛАНКОВА».
1977 р.
41,0 x 19,5 x 17,5

«ДІВЧИНА
З КОРОВОЮ».

1980 р.

25,0 x 17,0 x 16,0

«БІЛА ТЕЛЯТЬ».

1984 р.

25,0 x 27,5 x 20,5

«ПЕРЕСЕЛЕННЯ
ЛЕМКІВ».
1985 р.
170,0 x 33,0 x 40,0

«НА ЯРМАРОК».
1987 р.
50,0 x 49,0 x 86,0

ТВОРІ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО З ДЕЯКИХ МУЗЕЙІВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА, КИЇВ

1. Інв. № д-3578. Скульптура композиція «Переселення лемків». 1985. Дерево, різьблення. 170,0x33,0x40,0
2. Інв. № д-4751. Скульптура композиція «На ярмарок». 1987. Дерево, різьблення. 50,0x49,0x86,0
3. Інв. № д-3144. Скульптура «Лемко». 1982. Дерево, різьблення. 37,0x22,0x16,0
4. Інв. № д-3146. Скульптура «Гуцул». 1977. Дерево, різьблення. 38,0x20,5x15,0
5. Інв. № д-3722. Скульптура «Партизани». 1967. Дерево, різьблення. 35,0x22,5x16,0
6. Інв. № д-3143. Скульптура «Козак Мамай». 1982. Дерево, різьблення. 35,0x30,0x26,5
7. Інв. № д-3546. Скульптура «Чабан з вівцями». 1967. Дерево, різьблення. 35,0x17,0x17,0
8. Інв. № д-3550. Скульптура «Господар Верховини». 1970. Дерево, різьблення. 31,5x11,5x14,0
9. Інв. № д-3555. Скульптура «Перебеня з поводирем». 1964. Дерево, різьблення. 30x16x14
10. Інв. № д-3721. Скульптура «Розповідь про минуле». 1967. Дерево, різьблення. 28,0x26,0x24,0
11. Інв. № д-3147. Скульптура «Думка». 1972. Дерево, різьблення. 31,5x24,0x23,0
12. Інв. № д-3560. Скульптура «Біля телят». 1984. Дерево, різьблення. 25,0x27,0x20,0
13. Інв. № д-3551. Скульптура «Кобзар». 1964. Дерево, різьблення. 31,0x19,0x13,0
14. Інв. № д-3145. Скульптура «Піонерка». 1980. Дерево, різьблення. 17,0x25,0x16,0
15. Інв. № д-3549. Скульптура «Ой під гаєм, гаєм...». 1970. Дерево, різьблення. 21,5x16,5x14,0
16. Інв. № д-3729. Скульптура «Лисичка-черничка». 1960. Дерево, різьблення. 17,0x12,0x24,0
17. Інв. № д-3548. Скульптура «Вовк вйтому». 1960. Дерево, різьблення. 20,0x17,0x9,5
18. Інв. № д-3553. Скульптура «Дід та онук». 1967. Дерево, різьблення. 33,0x17,0x17,0
19. Інв. № д-3148. Скульптура «Ланкова». 1977. Дерево, різьблення. 41,0x19,5x17,5
20. Інв. № д-3730. Скульптура «Гайдамаки». 1964. Дерево, різьблення. 34,0x27,0x25,0
21. Інв. № д-3575. Скульптура «Ой три шляхи широкі...». 1964 р. Дерево, різьблення. 33,0x28,0x13,5
22. Інв. № д-3694. Скульптура композиція «Наймичка». 1960. Дерево, різьблення. 24,0x26,6x20,5
23. Інв. № д-3561. Скульптура «Маті». 1967. Дерево, різьблення. 25,0x18,5x22,5
24. Інв. № д-3552. Скульптура «На заробітки». 1967 р. Дерево, різьблення. 25,5x18,5x14,5
25. Інв. № д-3557. Скульптура «На свято». 1967. Дерево, різьблення. 27,0x17,0x17,0
26. Інв. № д-4965. Скульптура «Чабан». 1971. Дерево, різьблення. 22,7x14,5x8,8
27. Інв. № д-4108. Скульптура малих форм «Родина оленів». 1959. Дерево, різьблення, тонування. 11,0x8,0x6,0
28. Інв. № д-4107. Скульптура малих форм «Родина серні». 1967. Дерево, різьблення. 9,0x9,0x5,0
29. Інв. № д-4112. Скульптура малих форм «Родина диких кіз». 1960. Дерево, різьблення. 7,5x6,0x4,3
30. Інв. № д-4111. Скульптура малих форм «Олені». 1959. Дерево, різьблення, тонування. 7,0x6,5x3,0
31. Інв. № д-4110. Скульптура малих форм «Коза з козеням». 1959. Дерево, різьблення. 4,5x5,0x4,0
32. Інв. № д-3691. Скульптура малих форм «Олені». 1967. Дерево, різьблення. 5,3x3,8x2,4
33. Інв. № д-4109. Скульптура малих форм «Лисиця з лисеням». 1959. Дерево, різьблення, тонування. 6,6x6,7x5,7
34. Інв. № д-3727. Скульптура малих форм «Дві кізочки». 1959. Дерево, різьблення, тонування. 7,5x5,5x6,5
35. Інв. № д-3728. Скульптура малих форм «Орел». 1959. Дерево, різьблення, тонування. 6,5x2,5x8,0
36. Інв. № д-3693. Скульптура малих форм «Родина диких кабанів». 1959. Дерево, різьблення. 5,0x6,5x5,0
37. Інв. № д-3690. Скульптура малих форм «Лисиця та їжак». 1967. Дерево, різьблення. 5,5x8,0x2,8

38. Інв. № д-3726. Скульптура малих форм «Лемкі». 1967. Дерево, різьблення. 3,5x1,5x5,5
39. Інв. № д-4106. Скульптура малих форм «Дикий кабан». 1967. Дерево, різьблення. 4,3x2,5x5,5
40. Інв. № д-3577. Скульптура композиція «Мені тринадцятий миндало...». 1950-ті рр. Дерево, різьблення, тонування. 38,0x44,0x40,0
41. Інв. № д-3564. Скульптура «У найми до пана». 1959. Дерево, різьблення. 34,0x36,0x21,0
42. Інв. № д-3563. Скульптура «Добрий заробіток». 1972. Дерево, різьблення. 32,0x25,0x22,0
43. Інв. № д-3547. Скульптура «Дудар». 1970. Дерево, різьблення. 36,0x17,0x13,5
44. Інв. № д-3556. Скульптура «Лемківський різьбяр 1938 р.». 1972. Дерево, різьблення. 39,5x21,5x14,0
45. Інв. № д-3554. Скульптура «Гарасик». 1964. Дерево, різьблення. 35,0x18,0x15,0
46. Інв. № д-3562. Скульптура «Розповіль». 1970. Дерево, різьблення. 25,5x27,0x27,0
47. Інв. № д-3579. Скульптура «Лісова пісня». 1971. Дерево, різьблення. 30,0x20,0x31,0
48. Інв. № д-3559. Скульптура «Лис Микита». 1957. Дерево, різьблення. 24,6x25,8x18,0
49. Інв. № д-3723. Скульптура «Зустріч переможця». 1974. Дерево, різьблення. 18,5x21,5x27,0
50. Інв. № д-3576. Скульптура «Лис і дріза». 1956. Дерево, різьблення. 40,0x30,0x23,0
51. Інв. № д-3558. Скульптура «Північ». 1957. Дерево, різьблення. 15,0x30,5x12,5

**МУЗЕЙ ЕТНОГРАФІЇ ТА
ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛАУ,
М. ЛЬВІВ**

- «З лісу» 15,5x8x5 Інв. № 15420 1947
- «Діві сарни» 22x15x12 Інв. № 15410 1947
- «Орел» 48,5 x33,5x16 Інв. № 15418 1947
- «Орач» 31,6x14,5x12,3 Інв. № 15496 1947
- «Араб на верблоді» 17x9,5x5 Інв. № 15419 1947
- «Солдат» 18x7x5,5 Інв. № 15413 1947
- «Два пияки» 27x20,5x16 Інв. № 15414 1948
- «Лемко несе дрови» 18 x16,5x8,5
Інв. № 15411 1948
- «Дід і соблака» 12,5x12,2x7 Інв. № 15416 1948
- «Ковалі» 20,6x21,8x18 Інв. № 15415 1948
- «Лемківський танок» 19,2x20x9,8
Інв. № 15774 1948
- «Дроворуби» 24,3x20,5x19
Інв. № 15412 1948
- «Повернення з війни» 52,5x30x14,6
Інв. № 15696 1949

14. «Оранка» 35,7x13,5x17 Інв. № 19680 1949.
15. «Піонери» 20x24x20 Інв. № 19679 1950
16. «Мені тринадцятий миндало» 51,5x45x16,3
Інв. № 15989 1951.
17. «Лисичка-кұма» 25,5 x 21x14,5
Інв. № 70665 1962
18. «Хлопчик з котом» 11x12,9x4,6
Інв. № 74262 1963
19. «Сопілкар» 11x4x3,5 Інв. № 74297 1963
20. «Гүцул в дорозі» 15x6,5x4,5
Інв. № 74290 1963
21. «Бій зүбрів» 37x16x 30 Інв. № 80019 1972

**ЛЬВІВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-
МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
ІВАНА ФРАНКА**

- «Лисичка-черничка» 24x12x10
Інв. № 158 НДФ 1959
- «Грицева шкільна наука»
Інв. № 710 ХУТ 1966
- «Олівець» Інв. № 1061 ХУТ 1983
- «Грицева шкільна наука»
Інв. № 1060 ХУТ 1983

**МУЗЕЙ НАРОДНОЇ
АРХІТЕКТУРИ І ПОБУТУ
«ШЕВЧЕНКОВСЬКИЙ ГАЙ»**

- «В панському лісі» 23 x 15,5 x 25
Інв. № Ап-14735/хг 187 1975
- «Лемко з дровами» 54x18x13
Інв. № Ап-14736/хг 188 1983
- «Жінка з масничкою» 21x17x10
Інв. № Ап-15203/хг 269 1984
- «Орач» 52,5 x 18 x 8
Інв. № Ап-15201/хг 267 1984
- «Лемкиня тре льон» 24 x 23 x14,5
Інв. № Ап-15202/хг 268

ЗМІСТ

<i>Марія Горбаль</i> ДОЛЯ ДАРУВАЛА ЙОМУ КРИЛА	5
<i>Олег Чарновський</i> ДІАПАЗОН ТВОРЧИХ ПОШУКІВ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО	20
ТВОРИ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО З ДЕЯКИХ МУЗЕЇВ УКРАЇНИ	93

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА

Наукове видання

АЛЬБОМ

**АНДРІЙ СУХОРСЬКИЙ.
СКУЛЬПТУРА В ДЕРЕВІ**

Упорядник
Наталія СУХОРСЬКА

Редактор
Марія ГОРБАЛЬ

Фото
Андрій СУХОРСЬКИЙ
Олег КИЩАК

Макет, художньо-технічне редагування
Федір ЛУКАВИЙ

Підписано до друку 23.05.2016 р.
Формат 70x100/16. Папір крецянський.
Гарнітура Нарис. Друк офсетний.
Ум. друк. арк.
Обл.-вид. арк.

Андрій Сухорський Скульптура в дереві

Андрій
СУХОРСЬКИЙ
СКУЛЬПТУРА В ДЕРЕВІ

Андрій Сухорський Скульптура в дереві